

הוראה מספר 7 – כללים ונהלים לניהול כשל משתתף במערכת תשלומים מבוקרת

ומערכת תשלומים מבוקרת מיועדת

1. מבוא

בהתאם לסעיף 8 לחוק מערכות תשלומים, התשס"ח – 2008 (להלן: "החוק"), חלה חובה על מפעיל מערכת מבוקרת לגבש כללים אשר יבטיחו את יציבותה, יעילותה ותפקודה התקיין של המערכת, ובכלל זה לעניין המשך ההשתתפות במערכת של משתתף שמתנהלים נגדו הליכי פירוק. בהתאם לעקרון מספר 13 של עקרונות לתשתיות השוק הפיננסי (PFMI)¹, לתשתית שוק פיננסי יהיו כללים ונהלים אפקטיביים ומוגדרים בירור לניהול כשל של משתתף. כללים ונהלים אלה יעוצבו כך שהם מבטיחים שתשתית השוק הפיננסי תוכל לנקוט פעולה במועד הנדרש כדי לבלום הפסדים ולחצי נזילות ולהמשיך לעמוד בהתחייבויותיה.

בהתאם לעקרון מספר 2 של עקרונות לתשתיות השוק הפיננסי (PFMI) בדבר ממשל תאגידי, הדירקטוריון ויתר הממשל התאגידי של תשתית השוק הפיננסי יתמכו ביישום כללים ונהלים מפורטים ואפקטיביים בדבר כשל של משתתף.

הוראה זו מגדירה את הכללים והנהלים שמפעיל מערכת תשלומים מבוקרת ומפעיל מערכת תשלומים מבוקרת מיועדת נדרש אליהם בניהול כשל של משתתף.

2. הגדרות

"מערכת תשלומים", "מערכת מבוקרת",

"מערכת מבוקרת מיועדת",

"מפעיל של מערכת תשלומים" –

כהגדרתם בחוק מערכות תשלומים ;

"מפעיל מערכת תשלומים" או "מפעיל מערכת" –

מפעיל של מערכת תשלומים מבוקרת

ומפעיל של מערכת תשלומים מבוקרת

מיועדת ;

"הפיקוח על מערכות התשלומים" או "הפיקוח" –

יחידת הפיקוח על מערכות תשלומים

באגף מערכות תשלומים וסליקה בבנק

ישראל ;

"משתתף במערכת תשלומים" –

מי שמוגדר כמשתתף על פי כללי

המערכת ;

"כללי מערכת" –

הכללים שעל פיהם מופעלת מערכת

תשלומים ;

¹ העקרונות פורסמו באפריל 2012 על ידי הוועדה למערכות תשלומים וסליקה של ה-BIS (CPMI) והארגון הבינלאומי של רשויות ניירות ערך (IOSCO).

מתרחש כאשר משתתף אינו מסוגל לעמוד בהתחייבויותיו עקב בעיה תפעולית;	"כשל תפעולי"
מתרחש כאשר משתתף אינו מסוגל לעמוד בהתחייבויותיו בשל התממשות סיכון נזילות או סיכון אשראי;	"כשל פיננסי"
הסיכון שצד נגדי, בין אם הוא משתתף או ישות אחרת, לא יחזיק די כספים לכיסוי התחייבויותיו הכספיות בצורה ובעיתוי הצפויים, אם כי הוא עשוי להיות מסוגל לכך בעתיד;	"סיכון נזילות"
הסיכון שצד נגדי, בין אם הוא משתתף או ישות אחרת, לא יוכל לעמוד בהתחייבויותיו הכספיות במלואן במועד פירעון, או בכל זמן בעתיד;	"סיכון אשראי"

3. תחולה

- 3.1. הוראה זו תחול על כל מפעיל מערכת תשלומים אשר הוכרזה על ידי הנגיד כמערכת מבוקרת או מערכת מבוקרת מיועדת.
- 3.2. בנק ישראל רשאי בנסיבות העניין להתיר או לפטור מערכת תשלומים מתחולת סעיפים מסוימים בהוראה זו ולחזור בו מהפטור הניתן.

4. כללים ונהלים

- מפעיל מערכת תשלומים יקבע כללים ונהלים ברורים שיאפשרו למערכת התשלומים להמשיך לעמוד בהתחייבויותיה כלפי משתתפים שאינם בכשל במקרה של כשל משתתף. כללים ונהלים אלו יכללו, לכל הפחות, התייחסות לנושאים הבאים:
- 4.1. הגדרת הנסיבות בהן יוכרז על אירוע של כשל משתתף - הן כשל תפעולי והן כשל פיננסי.
 - 4.2. ביצוע אבחנה, במידת הצורך, בין מצבים של כשל משתתפים מסוגים שונים במערכת התשלומים.
 - 4.3. שיטת זיהוי כשל של משתתף - אוטומטי או בהתאם לשיקול דעת.
 - 4.3.1. במידה והזיהוי אוטומטי, הכללים והנהלים יכללו את הנסיבות שבהן בהכרח יוכרז מצב של כשל של משתתף.
 - 4.3.2. במידה והזיהוי אינו אוטומטי, הכללים והנהלים יתייחסו למדרג הסמכויות להכרזה על אירוע של כשל משתתף ולשיקולים העיקריים בעת הפעלת שיקול הדעת.
 - 4.4. הפעולות שמפעיל מערכת תשלומים יכול לנקוט כאשר מוכרז אירוע של כשל משתתף לצורך בלימתו.

4.5. הגדרת בקרות ומנגנונים במערכת התשלומים שעשויים להיות מופעלים לבלימת השפעת הכשל.

4.6. שינויים אפשריים בתהליכים השגתיים המופעלים על ידי מערכת התשלומים על מנת להבטיח את המשך פעילותה התקינה של מערכת התשלומים.

4.7. הגדרת האחריות של כלל הצדדים המעורבים ו/או המושפעים מהכשל של המשתתף לרבות המשתתפים שאינם בכשל.

5. תרחישי כשל של משתתפים אשר מסתמכים על שירותיו של משתתף אחר על מנת לפעול במערכת

5.1. מפעיל המערכת יבחן את האופן וההיקף שבו מערכת התשלומים תושפע מתקלות וכשלים של משתתפים אלו.

5.2. מפעיל המערכת יוודא כי כללי ונהלי מערכת התשלומים בהירים בנוגע לסטטוס הוראות התשלום של משתתפים אלו בכל שלב בתהליך המתבצע על ידי מערכת התשלומים לרבות במקרים של כשל בין אם של המשתתף שמסתמכים על שירותיו ובין אם של המשתתף המסתמך עליו.

6. ניצול המשאבים הכספיים

מפעיל מערכת תשלומים יקבע כללים ונהלים שיאפשרו לו לנקוט פעולות להכלת לחצי נזילות, לפני, בזמן ואחרי ההכרזה על כשל של משתתף. כללים ונהלים אלו:

6.1. יאפשרו ניצול מידי² של המשאבים הכספיים שמערכת התשלומים מחזיקה לבלימת לחצי הנזילות הנובעים מכשל.

6.2. יקבעו את הסדר שבו ינוצלו סוגי המשאבים השונים³.

6.3. יקבעו באופן מפורש את הדרך למילוי משאבים אלו על פני אופק זמן נאות ומוגדר מראש לאחר סיום מצב הכשל ובפרט, הכללים והנהלים יציינו את מחויבותם של המשתתפים למלא את המשאבים הכספיים שנוצלו במהלך הכשל.

7. הערכות נדרשת מצד מפעיל המערכת

מערכת תשלומים תיערך כהלכה ליישום כלליה ונהליה במצבי כשל. היערכות זו תכלול נהלים שיתייחסו, בין היתר, לנושאים הבאים:

7.1. ויודא כי למערכת התשלומים קיימת היכולת ליישם את כלליה ונהליה במועד הנדרש, לרבות היקף סגל עובדים מספק שהוכשר והודרך כהלכה לצורך זיהוי, ניטור וטיפול בכשל.

7.2. אופן תיעוד הכשל, אופן קבלת המידע הנדרש בקרות הכשל והאופן שבו תנוהל התקשורת ותתקבלנה ההחלטות לצורך ניהול ובלימת הכשל.

² מפעיל המערכת יוודא כי מימוש הביטחון שסופק לא יימנע, יעוכב או יבוטל על פי כל דין או על פי כללי המערכת.
³ על מנת לתמרץ את המשתתפים לנהל בזהירות את הסיכונים ובפרט את סיכוני האשראי והנזילות, מפעיל המערכת ישתמש תחילה בנכסים שסופקו על ידי המשתתף שנכנס לכשל.

8. גילוי נאות להיבטים עיקריים בכללים ובנהלים

- 8.1. מערכת התשלומים נדרשת לתת גילוי נאות למשתתפיה בדבר ההיבטים העיקריים בכלליה ובנהליה למקרה כשל. גילוי זה יכול, לכל הפחות, התייחסות לנושאים הבאים:
- 8.1.1. הנסיבות שבהן עשויות להינקט פעולות.
 - 8.1.2. מי רשאי לנקוט בפעולות אלו.
 - 8.1.3. היקף הפעולות שעשויות להינקט לרבות הטיפול בכספים ובנכסים אחרים.
 - 8.1.4. המנגנונים לטיפול בהתחייבות של מערכת התשלומים כלפי המשתתפים שאינם בכשל.
 - 8.1.5. המנגנונים שיסייעו לטפל בהתחייבויות של המשתתף שכשל כלפי לקוחותיו היכן שקיימים קשרים ישירים עם לקוחות של המשתתפים.
- 8.2. מפעיל המערכת יבטיח כי ללקוחות המשתתפים וכן לציבור בכללותו ישנה גישה נאותה לנקודות המפתח העיקריות בכללים ובנהלים בדבר כשל של משתתף ויסייע להם להבנת כללים ונהלים אלו במידת הצורך. זאת בתנאי שאין בגילוי זה פגיעה ביציבותה, יעילותה ותפקודה התקין של המערכת.

9. בדיקות וסקירות תקופתיות של כללי ונהלי הכשל

- 9.1. בדיקה וסקירה של כללי ונהלי כשל של משתתף:
- 9.1.1. יבוצעו לכל הפחות אחת לשנה או בעקבות שינויים מהותיים בכללים ובנהלים.
 - 9.1.2. יוודאו כי הכללים ונהלים בדבר כשל של משתתף הינם מעשיים ואפקטיביים.
 - 9.1.3. יכללו את כל הצדדים הרלוונטיים שסביר שיהיו מעורבים בכללי ונהלי הכשל (כדוגמת: וועדות דירקטוריון, משתתפים, מערכות תשלומים שיש עמן קשרי זיקה, רשויות רלוונטיות וספקי שירות קשורים).
 - 9.1.4. יכללו תרגילי הדמיה לבדיקת יישום הטיפול במצב של כשל של משתתף.
 - 9.1.5. יאמתו את קיומה של תשתית משפטית תומכת שתאפשר יישום ואכיפה של הצעדים המתבקשים לטיפול בכשל.
- 9.2. מפעיל המערכת יציג את התוצאות של הבדיקות והסקירות בפני הדירקטוריון של מערכת התשלומים וועדת הסיכונים שלה.

10. המידע המדווח ותדירות הדיווח

- 10.1. מפעיל מערכת תשלומים יעביר לפיקוח את הכללים ונהלים בדבר כשל של משתתף עם כניסתה לתוקף של הוראה זו.
- 10.2. מפעיל מערכת תשלומים יעביר לפיקוח את הכללים ונהלים בדבר כשל של משתתף לאחר כל שינוי שיבוצע בהם בעותק נקי ובעותק עקוב אחרי שינויים חודש ימים טרם כניסתם לתוקף. במידה ונדרשות התאמות למערכת בשל שינויים אלו, הדיווח יכול את ההתאמות הנדרשות ולוחות הזמנים הרלוונטיים לביצועם.

10.3. מפעיל מערכת תשלומים יעביר לפיקוח עד ליום ה-1, במרץ של כל שנה את הבדיקות והסקירות כאמור בסעיף 9 לעיל.

11. המצאת המידע לבנק ישראל

11.1. מפעיל מערכת תשלומים יעביר את המידע שבהוראה זו באמצעות תקשורת מאובטחת ("יישום הכספת"). שימוש ביישום הכספת יבוצע לאחר תיאום מקדים עם הפיקוח על מערכות התשלומים בבנק ישראל. הפיקוח על מערכות תשלומים רשאי לאשר את העברת המידע באמצעים אחרים.

11.2. המידע שבהוראה זו יועבר על ידי מפעיל המערכת לאנשי הקשר שימונו לעניין זה בפיקוח על מערכות תשלומים בבנק ישראל.

11.3. מפעיל מערכת תשלומים שהעביר מידע לפי הוראה זו, יודא טלפונית את קבלת המידע אצל אנשי הקשר, כאמור בסעיף קטן 11.2.

11.4. מפעיל מערכת תשלומים אשר יושב בתוך מבנה בנק ישראל ועושה שימוש במערכות בנק ישראל, יעביר את המידע שבהוראה זו באמצעות רשת הדואר האלקטרונית הפנימית של בנק ישראל.

11.5. המידע על פי הוראה זו ידווח בצורה ממוחשבת.

11.6. הדיווח יתבצע בהתאם למועדים הקבועים בהוראה זו. במידה ומפעיל מערכת התשלומים סבור כי הדיווח לא יתבצע במועד הנקוב, עליו להעביר לפיקוח, באמצעות הדואר האלקטרוני, בקשה בכתב לשינוי מועד הגשת הדיווח. הבקשה תכלול, בין היתר, את הפעולות שננקטו עד בקשת השינוי, את הסיבות לבקשת השינוי במועד הדיווח ואת תאריך היעד המבוקש להגשתו. דיווח שהשינוי במועד הגשתו לא תאושר על ידי הפיקוח על מערכות התשלומים יוגש במועד שנקבע לאותו דיווח.

12. פרסום ועדכון ההוראה

תאריך הפרסום	מהות העדכון
25/04/2018	פרסום ההוראה